

Андрій Сергійович МАЛОВИЧКО

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла-Туган-Барановського

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНДЕКСАЦІЮ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Маловичко, А. С. До питання про індексацію світової економіки [Текст] / Андрій Сергійович Маловичко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. - Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 18. – № 2. – С. 304-308. ISSN 1993 – 0259.

Анотація

У статті розглянуто деякі зі світових індексів, на основі яких будуються рейтинги країн, що дозволяє оцінити їх роль на світовій арені та міру залучення до таких сучасних процесів, як глобалізація, інтеграція, інтернаціоналізація виробництва та ін. Особлива увага приділена методиці та особливості побудови таких індексів, складність якої полягає у наявності широкого спектру показників різних сфер державної діяльності, що входять до складу індексів. Різноманітність даних та масштаби деяких економік не дозволяють стандартизувати деякі показники, у такому випадку необхідно застосовувати метод панельної нормалізації, що описується у статті. Підкреслюється, що існуюча методика не є еталом для будь-якого рейтингу, бо кожний з них має свої особливості залежно від набору показників, що входять до його складу: такі з представлених у статті показників, як індекс якості життя та індекс задоволеності життям, розраховуються на основі експертних оцінок. Також у статті розглянута методика побудови таких значущих індексів, як KOF-індекс глобалізації, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс людського розвитку, індекс задоволеності життям, індекс якості життя.

Ключові слова: *індекс, світовий рейтинг, KOF-індекс глобалізації, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс людського розвитку, індекс задоволеності життям, індекс якості життя.*

Andriy Serhiyovych MALOVYCHKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economic Theory,
Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovskyi

TO THE QUESTION OF THE WORLD ECONOMY INDEXING

Abstract

This article discusses some of the world's indices. They have become the basis for the ratings of the countries that allow to evaluate their role on the world stage and extent of their involvement into such modern processes as globalization, integration, internationalization of production and so on. Special attention is paid to the methods and features of these indexes, the complexity of which is caused by the presence of a wide range of different indicators of public activities that make up the index. The variety of data and scales of some economies do not allow to standardize some parameters. In this case it is necessary to apply the method of normalization of the panel, which is described in the article. It is emphasized that the present method is not standard for any rating, because each of them has its own characteristics depending on the set of indicators that are part of it. There are the indicators that are presented in the article: the index of quality of life and life satisfaction index. They are calculated on the basis of expert opinion. Also in this paper it has been considered the method of construction of such important indices as KOF-index of globalization, global competitiveness index, index of human development, life satisfaction index, the index of quality of life.

Keywords: *index; world ranking; KOF-index of globalization; global competitiveness index; index of human development; life satisfaction index; the index of quality of life.*

Вступ

Рівень та якість життя в країні визначаються великою кількістю показників, в першу чергу тривалістю життя, станом навколишнього середовища, рівнем захворюваності різними хворобами, рівнем безробіття та ін. На сьогоднішній день все більше вчених схиляються до того, що визначення рівня розвитку будь-якої держави необхідно проводити виходячи з комплексу характеристик, які враховували б різні аспекти соціальної, економічної і навіть духовної сфери життя суспільства та держави.

Розгляду особливостей індексації світової економіки присвячені роботи Т. Ю. Черкашиної, Л. М. Капіци, Дж. Тернера та інших.

Особливості індексації світової економіки необхідно розглядати, як інструмент для подальшого удосконалення методики виміру різноманітних показників, що впливають на роль певної держави на світовій арені.

Мета статті

Головною метою даної статті є розгляд найбільш впливових індексів, що відображають рівень розвитку країн світу на сучасному етапі розвитку світового порядку

Виклад основного матеріалу дослідження

Для найбільш чіткого уявлення про рівень розвитку тієї або іншої держави в цілому були введені різні системи класифікації, в основі кожної з яких покладені певні характеристики, за якими країни можна порівняти між собою. Основними рейтинговими класифікаціями є:

1. Рейтинг країн за рівнем глобалізації;
2. Рейтинг країн за рівнем конкурентоспроможності;
3. Рейтинг країн за рівнем соціально-економічного розвитку;
4. Рейтинг країн за обсягом ВВП на душу населення;
5. Рейтинг країн за рівнем задоволеності життям та ін.

Розглянемо сутність та логіку побудови основних рейтингових індексів країн.

Усі індекси розраховуються для окремих країн, однак іноді виконуються розрахунки для регіонів та світу в цілому. Розробники рейтингів притримуються однієї принципової схеми побудови індексів, змінюючи набір індикаторів, способи їх стандартизації та агрегування. Узагальнюючи логіку, що покладена до основи розрахунків всіх індексів, можна виділити п'ять методичних кроків, необхідних для визначення кінцевого значення індексів.

1. На основі теоретичної концепції індексу визначаються індикатори та показники, які увійдуть до індексу, а також, у деяких випадках, до субіндексів.;

2. У зв'язку з тим, що всі показники різномірні а розміри деяких з них залежать від масштабів економіки країни та чисельності її населення, вчені вдаються до процедури стандартизації: абсолютні значення показників поділяють на цифру, що означає величину ВВП чи чисельність населення країни в певний рік. Проте ряд показників не підлягає стандартизації, бо теоретично не залежать від названих факторів. [1];

3. Щоб отримати можливість робити порівняння країн у часі, значення окремих змінних піддаються процедурі панельної нормалізації (panel normalisation). Для розрахунку деяких індексів використовують формулу

Помилка! Не можна створювати об'єкт із кодів полів редагування. (1)

у випадку, якщо значення показника корелює з індексом позитивно, і формулу

$$y = (V_{\max} - V_i) / (V_{\max} - V_{\min}) \quad (2)$$

якщо – негативно. У цій формулі $V_{\max}$, $V_{\min}$ – максимальне та мінімальне значення змінної за весь час спостереження для всіх країн, V_i – початкове значення змінної в конкретному році для конкретної країни, для якої розраховується індекс, а y – панельно нормалізоване значення даної змінної. Однією з причин, чому такий спосіб нормалізації використовується не завжди і не для всіх індексів, є потенційна необхідність роботи перерахування за умови додавання нових даних, якщо ці значення змінять значення $V_{\max}$ та $V_{\min}$. Проте саме панельна нормалізація дозволяє співвіднести між собою показники окремих країн як у часі, так і в міжкраїнному порівнянні. [2];

4. Визначення питомої ваги для індивідуальних змінних, частних індексів та субіндексів. У більшості випадків це роблять на основі факторного аналізу (метод головних компонент) та даних щодо частки дисперсії, що пояснюється змінними та факторами.;

---

5. Розрахунок значення індексу та визначення рейтингу країн у кожному році спостереження.

Необхідно відзначити, що у кожному з індексів представлена послідовність кроків реалізується с власними особливостями.

KOF-індекс глобалізації

На сьогоднішній день існує чотири індекси глобалізації, що дозволяють побудувати рейтинга країн за ступенем залученості у глобальні потоки: індекс глобалізації А. Т. Kearney, KOF-індекс глобалізації, індекс глобалізації CSGR та Global Index. Найпоширенішим є KOF-індекс глобалізації, запропонований Швейцарським економічним інститутом.

KOF-індекс глобалізації включає три виміри глобалізації: економічне, політичне та соціальне. Економічна глобалізація включає в себе обсяг міжнародної торгівлі, рівень міжнародної ділової активності, торговельні потоки, обмеження і податки на міжнародну торгівлю і т.ін. Субіндекс економічної глобалізації має два частних індекси, що відображають не тільки фактичні економічні потоки, а й обмеження на переміщення товарів, послуг та капіталів з використанням даних щодо прихованих бар'єрів для імпорту, середньої тарифної ставки, податках на міжнародну торгівлю [3]. Саме ці показники негативно корелюють з рівнем глобалізації.

Соціальна глобалізація виражається через рівень культурної інтеграції, відсоток іноземного населення, що проживає на території країни, міжнародний туризм, обсяг телефонного трафіку, розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури і т. ін. Вона включає три частних індекси, що відображають персональні контакти, інформаційні потоки та культурну близькість. Індекс персональних контактів фіксує прямий вплив індивідів, що живуть в різних країнах, тоді як індекс інформаційних потоків вимірює обмін ідеями та символами [4]. Культурна близькість – найбільш важкий для емпіричної фіксації вимір глобалізації.

Політична глобалізація вимірюється такими показниками, як членство держави в міжнародних організаціях, участь у міжнародних місіях, кількість іноземних посольств в країні і т. ін

Після стандартизації кожна змінна піддається панельній нормалізації. Індекс глобалізації розраховується як сума зазначених складових з ваговими коефіцієнтами 36%, 39% і 25% відповідно. [3] Індекси економічної, соціальної та політичної глобалізації, так само як і загальний індекс, розраховуються з використанням зважених індивідуальних рядів даних, а не на базі агрегованих частних індексів глобалізації більш низького рівня.

Індекс глобальної конкурентоспроможності

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) розраховується за методикою Світового економічного форуму, що заснована на комбінації доступних статистичних даних та результатів опитування керівників крупних компаній. Конкурентоспроможність національних економік визначається чисельними факторами: на стан економіки негативно впливають неефективне управління державними фінансами, високий рівень інфляції та ін., а позитивний вплив здійснюють розвинена транспортна система, рівень захисту прав споживачів і т.д. Разом з інституціональними факторами важливе значення мають рівень освіти, підвищення кваліфікації робочої сили, відкритий доступ до нових знань та технологій.

Індекс глобальної конкурентоспроможності включає два індекси, на основі яких складається рейтинг: індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) та індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index, BCI), що у сумі розраховуються на базі 113 змінних. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній, що дозволяє охопити широке коло впливаючих на бізнес-клімат факторів, та на одну третину – зі статистичних даних та результатів дослідження, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями. Усі змінні поєднані у 12 груп показників, що визначають національну конкурентоспроможність [5]:

- якість інститутів;
- інфраструктура;
- макроекономічна стабільність;
- охорона здоров'я та початкова освіта;
- вища освіта та професійна підготовка;
- ефективність ринку товарів та послуг;
- ефективність ринку праці;
- розвиненість фінансового ринку;
- рівень технологічного розвитку;
- розмір внутрішнього ринку;
- конкурентоспроможність компаній;
- інноваційний потенціал.

Вибір саме цих змінних обумовлений теоретичними та емпіричними дослідженнями - не один з факторів не в змозі самостійно забезпечити конкурентоспроможність економіки. Таким чином, найбільш

конкурентоспроможними є економіки тих країн, що мають змогу проводити всеосяжну політику, враховуючи весь спектр факторів та взаємозв'язків між ними.

Індекс задоволеності життям

Індекс задоволеності життям (Satisfaction with Life Index) – комбінований показник, що відображає рівень суб'єктивного добробуту людей в країнах світу. На сьогодні рівень задоволеності життям є одним з найважливіших об'єктів досліджень в галузях соціології, економіки та державного управління. Показники задоволеності життям є певною альтернативою показникам економічного зростання, бо мають набагато більше спільного з реальним життям людей, ніж абстрактні економічні теорії. [6]

Індекс задоволеності життям позиціонується як глобальна проекція суб'єктивного добробуту людей на планеті та базується на статистичних даних досліджень різноманітних суспільних процесів. Протягом дослідження аналізуються показники, що надані ООН, Світовим Банком, ОСЕР, СТО, Gallup, Economist Intelligence Unit, New Economics Foundation та інших міжнародних організацій та національних інститутів. Отримані дані аналізуються з позицій охорони здоров'я, економічного добробуту та доступу до освіти.

Індекс людського розвитку

Індекс людського розвитку – сукупний показник рівня розвитку людини в країні, тому його достатньо часто використовують як синонім показників «якість життя» та «рівень життя». Дослідження характеризує рівень життя та соціальний розвиток громадян різних держав, а також системну оцінку тенденцій у відношенні до ключових компонентів розвитку людини. Індекс вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, отримання освіти та фактичного прибутку громадян держави за трьома напрямками [7]:

- здоров'я та довготривалість життя характеризуються показником очікуваної тривалості життя при народженні;
- доступ по освіти вимірюється рівнем обізнаності населення на сукупним валовим коефіцієнтом охоплення освітою;
- гідний рівень життя характеризується розміром ВВП на душу населення в долларах США за паритетом купівельної спроможності.

Ці три виміри стандартизують у вигляді числових значень від 0 до 1, середнє геометричне яких представляє собою сукупний показник індексу людського розвитку. Потім держави ранжируються на основі цього показника та класифікуються за чотирма категоріями [8]:

1. Країни з дуже високим рівнем людського розвитку;
2. Країни з високим рівнем людського розвитку;
3. Країни з середнім рівнем людського розвитку;
4. Країни з низьким рівнем людського розвитку.

Охоплення країн дослідженням визначається доступністю даних, тому там, де надійні дані відсутні чи існує значна невизначеність у відношенні до їх точності, держави виключаються з розрахунків.

Індекс якості життя

Індекс якості життя (The Quality of Life Index) – комбінований показник, що вимірює досягнення країн світу та окремих регіонів з точки зору їх можливості забезпечити своїм громадянам благополучне життя. Розраховується індекс якості життя за методикою британського дослідницького центру The Economist Intelligence Unit, що заснована на комбінації статистичних даних та результатів опитування суспільного погляду на життя з відповідних країн.

Індекс якості життя вимірює результати су'єктивної задоволеності життям громадян різних країн світу та співвідносить їх з об'єктивними показниками соціально-економічного добробуту громадян цих країн. Індекс складається з дев'яти ключових показників, що відображають різні аспекти якості життя населення [9]:

- здоров'я;
- сімейне життя;
- суспільне життя;
- матеріальний добробут;
- політична стабільність та безпека;
- клімат та географія;
- рівень зайнятості;
- політичні та громадянські свободи;
- гендерна рівність.

За кожною з груп показників виставляється оцінка в балах – від 1 до 10 (з використання тисячних часток). Чим більше балів, тим більш висока оцінка країни за названим критерієм. Фінальний розрахунок індексу передбачає підсумовування показників відповідно до заданої шкали зважування, що визначається дослідницькою групою після консультацій з експертами. [10]

Висновки

Отже, вимірювання рівня розвитку країни за представленими індексами актуалізує деякі методологічні та методичні питання, відповіді на які складають принципи розрахунку рейтингів країн:

- теоретичне обґрунтування параметрів, що включені до індексу – жодень з показників не є випадковим;
- наявність інформації у світових статистичних базах;
- співвідношення даних про всі країни за значний часовий інтервал.

Індекси представляють собою дослідницький інструмент, що дозволяє робити порівняння між країнами та оцінювати показники їх розвитку. Кожен з індексів відображає певний етап у розвитку держави, одна потребує подальшого удосконалення.

Список літератури

1. Лугінін, О. Є. *Статистика*. [Текст] / О. Є. Лугінін. – Київ: Центр учбової літератури, 2007 р. – 608 с.
2. Черкашина, Т. Ю. *Індекси глобалізації: індикатори та логіка побудови* [Текст] / Т. Ю. Черкашина. – Москва: Науковий журнал «Соціологія 4М» №33, 2011 р. – с 136-165.
3. *Індекс глобалізації KOF. Дослідження Центру гуманітарних технологій* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index/info>.
4. *Офіційний сайт : KOF Index of Globalization* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>.
5. *Офіційний сайт Світового економічного форуму* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.
6. *Офіційний сайт OECD better life index* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>.
7. *Офіційний сайт програми ООН з розвитку людини* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en>.
8. *Офіційний сайт Організації Об'єднаних націй* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/>.
9. *Офіційний сайт Economist Intelligence Unit* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eiu.com/home.aspx>.
10. *Офіційний сайт організації економічного свіробітництва та розвитку* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/>.

References

1. *Luhinin, O. Ye. (2007). Statystyka. Kyiv: Tsentru uchbovoyi literatury.*
2. *Cherkashyna, T. Yu. (2011). Indeksy hlobalizatsiyi: indykatory ta lohika pobudovy. Sotsiologiya 4M, 33, 136-165.*
3. *Indeks hlobalizatsiyi KOF. Doslidzhennya Tsentru humanitarnykh tekhnolohiy (n.d.). Retrieved from : http://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index/info.*
4. *Ofitsynnyy sayt : KOF Index of Globalization (n.d.). Retrieved from : http://globalization.kof.ethz.ch.*
5. *Ofitsynnyy sayt Svitovoho ekonomichnoho forumu (n.d.). Retrieved from : http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015.*
6. *Ofitsynnyy sayt OECD better life index (n.d.). Retrieved from : http://www.oecdbetterlifeindex.org/.*
7. *Ofitsynnyy sayt prohramy OON z rozvytku lyudyny (n.d.). Retrieved from : http://hdr.undp.org/en.*
8. *Ofitsynnyy sayt Orahnyzatsiyi Ob"yednanykh natsiy (n.d.). Retrieved from : http://www.un.org/ru/.*
9. *Ofitsynnyy sayt Economist Intelligence Unit (n.d.). Retrieved from : http://www.eiu.com/home.aspx.*
10. *Ofitsynnyy sayt orhanizatsiyi ekonomichnoho svirobitnytstva ta rozvytku (n.d.). Retrieved from : http://www.oecd.org/.*

Стаття надійшла до редакції 01.12.2014 р.